

PSR Savienības Kara Ministra

PAVĒLE

№ 85

1951. gada 8. jūlijā

Maskavā

Biedri lidotāji un stūrmaņi, inženieri un tehniki, gaisa strēlnieki un radisti, aviācijas mehaniķi un motoristi, aviācijas rūpniecības darbinieki!

Biedri kareivji un seržanti! Biedri virsnieki un ģenerāļi!

PSR Savienības Gaisa Flotes Diena padomju tauta šogad sagaida ar jauniem panākumiem Staļina aviācijas attīstībā un tās kaujas spēju stiprināšanā.

Bezgalīgi uzticīgi savai padomju tautai, komunistiskajai partijai, dārgajai Padomju Valdībai, Lielajam vadonim un skolotājam biedram Staļinam, mūsu Staļina ērgļi kopā ar visiem padomju karavīriem modri stāv mūsu tautas jauncelms darba sardzē un droši sarga Padomju Savienības valsts intereses.

Aviācijas rūpniecības darbinieki atzīmē svētkus ar jauniem sasniegumiem aviācijas tehnikas attīstībā un apgūšanā.

Sveicinu un apsveicu jūs PSRS Gaisa Flotes Dienā un novēlu turpmākus panākumus aviācijas tehnikas un lidošanas māksas apgūšanā, disciplīnas nostiprināšanā un aviācijas kaujas prasmes izkopšanā.

Atzīmējot PSRS Gaisa Flotes Diena, pavēlu:

Sodien, 1951. gada 8. jūlijā, salūgt mūsu Dzimtenes galvaspilsētā — Maskavā un savienoto republiku galvaspilsētās ar divdesmit artilērijas zāvēm.

Lai dzīvo varenā Staļina aviācija!

Lai dzīvo varonīgā padomju tauta un tās drosmīgie Brupotie Spēki!

Lai dzīvo lielā Bolševiku partija!

Lai dzīvo Padomju Valdība!

Slava mūsu Lielajam vadonim, skolotājam, ģenialajam karavadoņim, Padomju Savienības Generalisimam biedram Staļinam!

PSR Savienības Kara Ministrs
Padomju Savienības Maršals
VASILJEVSKIS

RADOŠĀ DARBA SABIEDRISKĀS FORMAS

Pagājušā mēneša beigās «Literaturnaja Gazeta» publicēja V. Kovaļevska un A. Fadejeva rakstus, kuros literātu un visas sabiedrības uzmanību pievērta jautājumam par darbu Rakstnieku savienības sekcijās. Abi raksti vēlē izteikties vispār atzīto patiesību, ka sekcijas ir viens no svarīgākajiem darba iecirkņiem radošajās organizācijās un ka bez sprāga, organizēta, mērķtiecīgi vadīta sekciju darba nav iespējams nopietns daiļrades uzplaukums šīs organizācijās. Tāpat abi šie raksti konstatēja, ka ne PSRS Padomju rakstnieku savienībā, ne savienoto un autonomo republiku rakstnieku savienībās, ne rakstnieku savienības nodaļās sekciju darbs nav izvērtis pienācīgā plašumā, nav pacelts tai augstumā, lai varētu kļūt par stingru pamatu arvien jaunam un jaunam padomju literatūras panākumu kalnainai.

Šie principiālie norādījumi un konstatējumi pilnā mērā attiecināmi arī uz mūsu republikas Rakstnieku savienību, Mākslinieku savienību un Komponistu savienību.

Atcerēsimies, cik nopietni par sekciju darbu nācās runāt Latvijas Padomju rakstnieku savienībā pēc LK(b)P CK lēmuma par šīs savienības darbu, cik pamatolus pārmērumus sekciju vadītāji dzirdēja mūsu Rakstnieku savienības valdes plenumā pagājušajā vasarā. Atcerēsimies, cik asi sekciju darbs tika kritizēts Latvijas Padomju mākslinieku savienības I kongresā šā gada februārī. Atcerēsimies, cik dziļi neapmierinātību sabiedrība vairākkārt izteikusi par kritikas un muzikālās zinātnes sekcijas bezdarbību Komponistu savienībā.

Bet vai šodien varam teikt, ka sekciju darbs mūsu radošajās organizācijās ir pilnvērtīgs? Vai varam apgalvot, ka sekcijas jau izveidojušas par īstām sabiedriskām daiļrades laboratorijām, kur nopietnas analīzes, principiālas biedriskas kritikas un paškritikas, aizraujošu diskusiju, domu cīņas atmosfērā rakstnieks, gleznotājs, tēlnieks un komponists rod savā darba novērtējumu, sapņiem autoritātīvis norādījumus trūkumu novēršanai, kļūdu labošanai? To apgalvot, diemžēl, nevaram.

Protams, nevar noliegt, ka darbs radošajās sekcijās visumā uzlabojies, īpaši Rakstnieku savienībā un Mākslinieku savienībā.

Ielūkosimies, piemēram, Rakstnieku savienības darbībā. Sākot ar pagājušo rudeni, sekciju dzīvē vērojama nesalīdzināmi lielāka rosme nekā agrāk. Dramaturģijas sekcija apspriedusi un novērtējusi vairākus gan jauno, gan pieredzējušo dramaturgu darbus. Turklāt apspriedes notikušas pietiekami augstā līmenī, un droši varam teikt, ka iztirzājumi būs palīdzējuši autoriem savus darbus izlabot, pabeigt līdz galam. Pagājušajā rudenī un ziemas sākumā ļoti aktīva bija arī tulkotāju sekcija, kura organizēja gan vērtīgas teoretiskas rakstura apspriedes, gan konkrētu tulkojumu iztirzājumus. Prozas sekcija un dzejas sekcija rīkoja izbraukuma sēdes periferijas centros, iedzīdīdī nostiprinot saites ar visplašākajam masām. Atsevišķu darbu apspriešana kritikas komisijā izvērtās par nopietnām diskusijām latviešu literatūras vēstures jautājumos.

Mākslinieku sekciju darbu pēc kongresa īpaši iezīmē kvantitatīvs pieaugums. Gandrīz katru nedēļu sekcijā biedri pulcējas, lai apspriestu sava darba aktuālākos jautājumus, novērtētu savu biedru jaunrādī, noklausītos atskaite par mākslinieku radošā darba komandējumiem, iztirzātu un korigētu atsevišķu mākslinieku individuālos darba plānus.

Arī Komponistu savienībā kārtējie latviešu padomju komponistu jaunrades iztirzājumi ieguvuši lielāko nozīmi, pamazām atbrīvojot no bezprincipiālas trūkumu noklusēšanas, no «draugu būsānas». Vērtējumi kļūst principiāli, pamatotāki. Nostiprinās kritika un paškritika, pašķirot ceļu tālākam muzikālās uzplaukumam.

Tātad panākumi mūsu radošo savienību sekciju darba uzlabošanā ir nenoliedzami. Tie visiem spēkiem nostiprināmi un attīstāmi tālāk.

Tomēr mums nav pamata teikt, ka savu radošo organizāciju sabiedriskā darba formas jau esam pietiekoši izkopuši, ka mūsu sekcijas sasniegušas pienācīgo līmeni kā darba aktivitātes un intensitātes, tā arī principiālitātes un profesionālās kvalitātes ziņā.

Kā zināmu trauksmes signālu gribam pateikt konstatējumus, ka, jau sākot ar aprīli un maiju, sekciju sanāksmju skaits savienībās sācis samazināties. Taču sanāksmju skaits nav pats galvenais. Svarīgākais ir darba kvalitāte.

Rakstnieku savienības dzejas, bērnu un jaunatnes literatūras, prozas sekcijās vēl joprojām valda tāda prakse, ka ar iztirzājamā darba manuskriptu iepazīstas vienīgi referenti (kuri turklāt ne vienmēr uzskata par vajadzīgu savus referātus nopietni sagatavot), bet pārējiem sanāksmes dalībniekiem atliek vienīgi pasīvu klausītāju loma. Jāatzīmē, ka arī referentu loks ir pārāk šaurš. Tādām stāvoklim pastāvot, autori bieži vien nesapņem autoritātīvu novērtējumu par savu darbu, tie īpaši tādēļ, ka sekciju darbā ļoti maz iestāties mūsu vadošie rakstnieki, Rakstnieku savienības vadība. Šai ziņā jāpanāk vismaz tāds stāvoklis, lai sekciju darbā sistemātiski piedalītos Rakstnieku savienības valdes locekļi, lai par to vai citu sacerējumu tiktu izteiktas RS valdes domas.

Par savu radošo sekciju darba uzlabošanu nopietni jādomā arī Mākslinieku savienības valdei. Vispirms neatlaidīgi jārūpējas par mākslas zinātnes un kritikas sekcijas aktivizēšanu.

Kā Mākslinieku, tā Komponistu savienībā revīdējama līdzšinējā prakse, kad radošo jautājumu iztirzāšana tika maksimāli atrauta no plašākas sabiedrības līdzdalības un kontroles. Mākslinieku savienības sekciju darbs un jaunrades iztirzājumi Komponistu savienībā līdz šim notiek šaurās slēgtās sanāksmēs. Jāatbrīvojas no aplamā ieskata, ka gleznu un skulptūru, dziesmu un simfoniju var vērtēt vienīgi specialisti ar attiecīgās radošās savienības biedra karti kabatā. Nedrīkst aizmirst, ka ļoti vērtīgas un interesantas spriedumus par visdažādākajiem mākslas darbiem tagad spēj sniegt daudzi mūsu strādnieki, kolchoznieki un inteliģenti, visi tie tūkstoši padomju cilvēki, kuri ik dienas pilda mūsu teatrus, koncertzāles, muzejus, gleznu izstādes.

Kolektīvais radošais darbs sekcijās ir viens no pamatiem, uz kura balstāma daiļrade kā rakstniecībā, tā tēlotārijā mākslā un muzikā. Tādēļ sekciju darba izvērtēšana plašumā un dziļumā, sekciju sanāksmju kvalitātes celšana, nemīlīga organizatoriska vadība ir viens no tiem jautājumiem, kas allaž paturams mūsu radošo savienību uzmanības degpunktā.

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1951. G.

8. JULIJĀ

Nr. 27 (338)

Zvejas kuģi iziet jūrā...

... Atstājot aiz sevis putām klātu vagu, trālu zvejas kuģi ienāk ostā. Piekrauti zivīm, tie brauc, dziļi iegrimuši ūdenī. Kaijas, sajutušas laupījumu, pavada kuģus, neatlaidīgi, uzmanīgi, meļot lokus ap tiem. Lūk, te jau arī ir zvejnieku osta un pazīstamais svītrotais bākas tornis. Kuģiem labajā pusē aizvien tuvāk nāk klāt zema koka piestātne. Aiz tās tādas pašas zemas koka celtnes, kas laika gaitā dūmos nokvēpušas pavisam melnas. Kā koka piestātne, tā arī šīs neizskatīgās, nožēlojamās ēkes ir zvejnieku ostas vārdienas. Tādas vēl nesen bija Liepājas zvejnieku ostas piestātnes, tāda vēl nesen bija tās zivju rūpnīca.

Neapstājoties pabrauc garām šai vārdienai staltie, spēcīgie kuģi. Tie piestāj pie augstās betonētās piestātnes, aiz kuras var saskatīt jaunā zivju kombinata gaišos korpusus. Lūk, viens no kuģiem pienācis pie šīs piestātnes. Krastā lido tauvas gais. Vēl dažas minūtes, un sāk darboties tehnika, kas nekad agrāk nav redzēta šajos krastos.

Uz jaunās piestātnes rindā novietoti ceļņi. To bultas pievēršas kuģiem. Ātri nolaizas kravas telpās tvērējāki. Tie satver tīklus, kuros sabērtas zivis, paceļ tos un pārnes uz automatiskajiem svāriem. Cilvēks, kurš vada krausānu, izdara vienu, divas kustības un, lūk, nosvērtās zivis jau izgāztas uz hidrotransportiera.

Tas sākumā stiepjas uz kombinata korpusu pusē, pēc tam nozūd pazemē. Dienas gaismā tas atkal iznāk jau kombinata zivju apstrādāšanas cechā. Dzirdot šo vārdu, vēl pavisam nesen Liepājas zvejnieku acu priekšā nostājas liels pustums šķūnis, kublī vai milzīgas koka mucas, pie kurām mūžīgā slapjuma, sāļuma izgarojumos rosās tik tikko saskatāmi sieviešu stāvi melnos vaska drānas priekšautos.

Liepājas jaunā zivju kombinata apstrādāšanas cechā izskatam nav nekā kopīga ar šo ainavu. Tā ir ļoti liela, gaiša telpa, izklāta mirdzošām podiņu plāksnēm. Ne visai augsta galerija sadala to divos stāvos. Katrā stāvā no cechā viena gala līdz otram bez apstājas slid trīsstāvu konveijera lentas.

Mašīnas mazgā zivis, mašīnas sagriež tās gabalos, mašīnas aiznes tās tālāk uz konservu cechā. Mechanismi aizlodē un aizrīpina konservu kārbas; visbeidzot, mašīnas, tikai daudz komplicētākas uzbūvē, izstrādā aukstumu, kas sasaldē zivis saldētavas kamerās.

Un visur, pie mašīnām, pie konveijera, fabrikas laboratorijā redz cilvēkus zīlos un baltos virsvalkos.

Liepājas zvejnieki ar katru gadu iegūst aizvien vairāk zivju. Kolektīvais darbs, jaunā, varenā tehnika kopā ar savas zemes un sava likteņa saimnieka lepo apziņu spārno laudis, pa-

vaļro viņu spēkus. Tagad Liepājas zvejnieki nozvejo pusotras reizes vairāk zivju nekā pirms kara. Ja pašlaik no jūras pārbraucošos kuģus izkrautu ar vecajiem primitīvajiem paņēmieniem un ar tādiem pašiem paņēmieniem veiktu zivju pārstrādāšanu, liela daļa no tām katrā ziņā aizieju bojā.

Līdz ar nozvejas pieaugumu aug arī kolchoza ienākumi. Ja 1946. gadā, ar tēla pastāvēšanas pirmajā gadā, tā ienākumi sasniedza 175 tūkstošus rubļu, tad pagājušajā gadā tie bija jau sešus miljonus rubļu lieli. Kolchozam miljonaram — artelim «Bolševiks» ir plaša un daudzpusīga saimniecība. Bez trālu zvejas kuģu flotiles, ko tam iznomā Motoru zvejas stacija, kolchozam pašam pieder 25 motorlaivas, vairākas automašīnas. Artelim ir arī remontdarbnīcas, tīklu aušanas darbnīca un citi palīguzņēmumi.

«Mums kļūst jau par šauru, — saka kolchoza priekšsēdētājs Andrejs Lanka, — tāpēc sākam steigīgi būvēties. Jau ceļam noliktavu, stāsimies pie garažas būves un katrā ziņā uzcelsim klubu. Citādi mums būs pavisam neērti. Kolchozā kļuvis par miljonaru, tam ir krietni ienākumi, bet sava kluba vēl aizvien nav. Uzcelsim klubu, kā pienākas, šai lietai naudas nežēlosim!»

Nemīlīgi aug arī zvejnieku kolchoznieku materiālā labklājība. Uz visiem laikiem aizgājušas pagātnē tās dienas, kad zvejnieks, pārbraucis no jūras, dažkārt nevarēja sapņot par nozvejotajām zivīm pat tik daudz, cik bija izdots par degvielām. Divi trīs tūkstoši rubļu mēnesī — tāda tagad ir izcilāko artelu biedru vidējā izpeļņa.

Jaunā dzīve, materiālās labklājības pacēlums radijuši arī jaunas vajadzības, jaunas intereses, tie īpaši kultūras laukā. Kolchozā «Bolševiks» ir 1183 laikrakstu un 618 žurnālu abonenti. Svētdienās un svētku dienās pie kolchoza valdes nama nevienu brīdi neapklūst motocikli, motoru skaļā tarkšķēšana. Tie ir Cess, Ceļdoma, Pukulis un citi zvejnieki, kas tie ieradusies uz saviem motocikliem.

Arteli jau sākušas parādīties personīgās automašīnas «Moskvī». Pirmo sev nopirka trālu zvejas kuģa kapteinis Jēkabs Pukulis, viens no kolchoza labākajiem zvejniekiem. Ne mazāk svarīgs apstāklis ir tas, ka daudzējādā ziņā pārveidojušies zvejnieka garīgā seja, ievērojami bagātāka kļuvusi viņa iekšējā pasaule, viņa acīm pavērušies daudz plašāki apvāršņi.

Mums bija izdevība noskatīties kolchoza «Bolševiks» mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu mēģinājumus. Mēs redzējām zvejniekus un zvejnieces ar lielu dedzību un ar ne mazāku veiklību un prasmi dejojām tautas dejas. Mēs dzirdējām dziedāt Liepājas zvejnieku kori, ko pamatoti daudzina par vienu no labākajiem pilsētā, Jaunie kolchoznieki

ar aizrautību nododas sportam kolchoza fizikultūriešu pulcinos un komandās. Daudzveidīga, daudzpusīga kļuvusi kolchoza «Bolševiks» zvejnieku dzīve.

Iepazīstoties ar republikas zvejnieku dzīvi un darbu, sastopoties ar viņiem dažādos apstākļos, katrā ziņā nāk prātā Viļa Lāča romāna varoņi un vispirms Oskars Klava, virišķīgais zvejnieka dēls, kas dedzīgi pūlējās pārveidot savas apkārtnes apnīcīgo, pretīgo dzīvi, centās izlaust ceļu uz laimi.

Es atcerējos Oskaru Klavu, kad mani iepazīstināja ar kādu citu zvejnieka dēlu — Gunaru Lanku. Šis divdesmit gadus vecais ne visai liela auguma un ne visai plicīgais tumšmatnais puisis stāvēja uz trālu zvejas kuģa klāja pie kapteiņa kajītes atvērta durvīm un ierastā balsī deva rīkojumus vairākiem zvejniekiem, kuģa komandas locekļiem. Zvejnieki bija daudz vecāki par savu kapteini, jādama, ka arī jūras zvejā viņi bija braukuši daudz ilgāku laiku, taču visas pavēles viņi izpildīja bez mazākās vilcināšanās, ātri un precīzi.

«Iepazīstieties, — teica man, — lūk, tas tad arī ir Gunars Lanka, trālu zvejas kuģa visjaunākais kapteinis mūsu kolchozā. Un, jāsaka, labs kapteinis. Viens no labākajiem arteli. Visi viņu cienā.»

Lūk, te tad arī nāca prātā Oskars Klava. Divi viena vecuma jaunieši, divi zvejnieku dēli, bet cik dažādi viņu likteņi! Cik tālu aizgājis no Oskara Klavas Gunars Lanka! Divdesmit gadu vecumā viņš ir trālu zvejas kuģa kapteinis, kolchoznieks pirmrindnieks, komjaunietis, viens no cienījamākajiem artela biedriem, kas dzīvo padomju cilvēka nodrošinātā, kultūralo un daudzpusīgā interesēm bagātā dzīvē! Un cik lielā mērā atšķiras visu pārējo kolchoza zvejnieku dzīve no viņu pašu nesenās pagātnes!

Visas šīs lielās pārvērtības šeit notikušas pēdējos piecos sešos gados, Staļina pēckara piecgades laikā. Tā bija piecgade, kas līdz nepazīšanai pārveidoja dzīvi Padomju Latvijā, tā bija piecgade, kas lika šeit pacelties jauniem zivju pārstrādāšanas kombinātu cechiem, apgādāja zvejniekus ar varenu, spēcīgu floti. Tā bija Staļina piecgade, kas pavērusi zvejniekiem neaprobežotas izejas augšmei un jaunradei, tā bija Staļina piecgade, kas nesusi brīnīgākas pārvērtības cilvēku liktenos.

... Gunars Lanka uz sava trālu zvejas kuģa satvēra rokā stūri. Kuģis atgāja no piestātnes. Aizvien ātrākā gaitā tas traucās no ostas atklātā jūrā. Droši, palāvīgi vadīja savu kuģi tā jaunais kapteinis, kā saimnieks pārskatīdams ziļiganajā dūmakā zūdošo krastu un bezgalīgo, tajā brīdī nemīlīgo jūras klāju. Tagad un uz visiem laikiem tas pieder viņam un viņa tautai.

K. Bērziņš

Oktobra revolūcijas vārdā nosauktā Odesas Ukrainu Dramas teātra mākslinieku sagaidīšana Rīgas stacijā.

B. Vdovenko uzņ.

Tēls, kas iedvesmo māksliniekus

Komunistu tēls, kas iedvesmo mākslinieku, kļūst par galveno tēlu mūsu literatūrā. Tas ir dabiski un likumsecīgi. Dzīve sniedz rakstniekam ārkārtīgi bagātīgu materiālu un viņa uzdevums

spēja veikt sesās stundās. Abihs chrometrēia šo strādnieku darbu visas mainas laikā un noskaidroja, ka viņi nelietderīgi izlieto laiku mašīnas un materiālu sagatavošanai.

Odesas Valsts Ukrainu Dramas teatra viesizrādes

«ESKADRAS BOJĀ EJA»

PIRMS astoņpadsmit gadiem laikrakstā publicēja Vissavienības labākās padomju lugu konkursa rezultātus. Premijām apbalvoto darbu skaitā bija arī drama «Eskadras bojā eja», ko bija uzrakstījis jauns, tolaik vēl maz pazīstams dramaturgs Aleksandrs Korneičuks. Un lai gan pēc tam aizritēja daudz gadu un bijis ne mazums nozīmīgu notikumu arī padomju dramaturģijā, drama «Eskadras bojā eja» vēl šodien ir savilnojošs darbs, kas ar pilnām tiesībām ietilpst padomju dramaturģijas klasisko darbu zelta fondā. Tā godam izturējusi laika pārbaudi.

...1918. gada jūnijā Novorosijskas reida notika tas, kas pat tā laika dramatiskiem notikumiem bagātākajās dienās satrauca visu pasauli: Melnās jūras revolucionārās flotes jūrnieki pašu rokām nogremdēja eskadras kaujas kuģus. To nogremdēja saskaņā ar padomju valdības pavēli, ko bija parakstījis Vladimirs Iljiča Lenins.

Melnās jūras flote tolaik bija koncentrēta savā galvenajā bāzē — Sevastopolē. Izmantojot Brestas miera līguma izdevību, okupantu karaspēks un viņu algotņu bandas laužās uz Sevastopolī, iekojot sagrābt savās rokās eskadru. No jūras puses pieejas pilsētai uzmanīja ienaidnieka kreiseri un zemūdenes. Melnās jūras flotes labākie dēli ar komunistiem priekšgalā bija izkāpuši krastā un varonīgi cīnījās pret spēkos pārrāko ienaidnieku. Uz kuģiem palika tikai saulīna bolševiku.

Luga sākas tajā brīdī, kad ienaidnieks jau atrodas pie pašas pilsētas, kad līdz jūras līcim, kurā noenkurojušies eskadras, atlido lielgabalu šāvēni... Ko darīt, ko iesākt ar floti?... Šo jautājumu dežūzi, vētrāni apspriež kaujas kuģu komandu delegātu sabūcē. Ar tādu ainu tad arī sākas Korneičuka drama.

Stāvokli padara vēl ļaunāku tas, ka flotē darbojas nodevēji, ukraiņu buržuāziskie nacionalisti. Uz vienu roku ar tiem rīkojas flotes pavēlniecība ar kontradmirāli Granatovu priekšgalā. Loti maz ir tādu virsnieku kā leitnants Korns, kas līdz galam izpilda savu patriotisko pienākumu.

Smagi ievainots atgriežas no frontes Sevastopolē komisars Artjoms. Ar viņu kopā ir draugi — bolševiki Strižens un Oksana, ar viņu kopā ir godīgs, bet vēl nepietiekami norādītais jūrnieks Gaidajs. Ap viņiem cieši saliedējas visi eskadras bolševiki, visi tā godīgie ļaudis. Mirstot komisars dod pēdējo pavēli: izvest floti jūrā, doties uz Novorosijsku, nekādā gadījumā neatdot eskadru ienaidniekam.

Bet tā bija Melnās jūras pēdējā osta, vīrs kuras pagaidām vēl plīvoja sarkana karogs. Ienaidnieku — baltgvardu ielenkuma loks savelkas aizvien ciešāk arī ap to. Flotei nav vairs kurp doties. Atkal dienas kārtībā ir traģiskais jautājums par eskadras likteni. Bango, mutulo matrožu masa, nesnauz ienaidnieki, kuras vada bocmanis Kobza. Vini nāk klajā ar prasību: eskadrai jāatgriežas Sevastopolē jāpadodas ienaidniekam.

Šajā brīdī ierodas ilgi gaidītais centra pārstāvis — Baltijas flotes jūrnieks. Viņš pazino valdības pavēli — kuģi jānogremdē, jo citas izejas nav! Matroži tam netic, uzskata viņu par provocatoru un tāpēc draud viņam ar bargu sodu. Pat daži komitejas locekļi, Gaidajs un vēl vairāki citi, pakļaujas šim noskaņojumam...

Tad no Maskavas beidzot pienāk šifrēta radiotelegrama. Pavēle, ko pazīnoda Baltijas flotes jūrnieks, guvusi apstiprinājumu. Flotes liktenis izšķirts.

Skats no lugas «Eskadras bojā eja». Attēla: N. Vaščenko (Oksana) un G. Babenko (Gaidajs)

Bet padomju valdības pavēli izdodas izpildīt tikai pēc neatlaidīgas cīņas pret ienaidniekiem, kas nomaskējušies uz kuģiem. Sajā cīņā iet bojā Oksana, kuru nogalina Kobza. Vinas nāve atver acis Gaidajam un pārējiem matrožiem. Pēc īsas, bet nežēlīgas sadursmes uz eskadras komandiera kuģa klāja revolucionāri noskanotie jūrnieki apspiež kontrrevolucionārā dumpja mēģinājumu. Vini izpilda Lenina bargo un gudro pavēli...

Viens pēc otra nogrimst staltie kuģi, kuras kērušas pašu raidītās torpēdas. Jūrnieki raud... Bet kuģu bojā eja vēl nenozīmē flotes bojā eju! Nogremdēto kuģu karozus nodod to komandāni, un ar šiem karoziem Melnās jūras slavenie kara jūrnieki dodas krastā cīnīties par Revolucionu.

Drama «Eskadras bojā eja» pieskaitāma tiem loti nedaudzajiem darbiem, kas padomju dramaturģijā pārstāv traģēdijas žanru. Bet lugā attēloto notikumu patiesais traģisms nebūt nav pesimistisks. Gluži otrādi, lugai aužas cauri gaišs dzīves aplocinājums. Tā ir patiešām optimistiska traģēdija.

Ar lielu mīlestību, spilgtām un dziļām krāsām autors lugu veidojis bolševiku tēlus. Loti veiksmīgi viņam izdevies noraksturot daudzus ierindas jūrniekus, radīt veselu galeriju zīmīgu, atmiņā paliekošu tēlu — veco bocmani Buchtu, zēnu — kuģa puiku, «Fregatas», «Palladas» kurinātājus — odesiešus. Skopāk, bet tāpat pietiekami skaidrām un noteiktām iezīmēm noraksturoti

ienaidnieki. Lieliski atspoguļots laika garš luga sulīgajā, skanīgajā valodā.

Tas bija Oktobra revolūcijas vārdā nosauktais Odesas Valsts Ukrainu Dramas teatris, kas pirmais visā Padomju Savienībā inscenēja «Eskadras bojā eju». Par šā uzveduma autoru līdzās režisoram P. Kisilevičam var uzskatīt arī A. Korneičuku, kurš personīgi piedalījies dramaturģijas inscenēšanas izveidošanā. Astoņpadsmit gadu teātris patur lugu «Eskadras bojā eja» savā repertuārā, pamatojot uzskatos to par savu programmas izrādī. Šis uzvedums kļuvis it kā par teatra karogu, par tā devižu, un tāpēc ar to tika ievadītas arī teatra viesizrādes Rīgā.

Režijas problēma šajā izrādē atrisināta ar lielu vienkāršību, ar to pašu vienkāršību, ko tik grūti sasniegt mākslā... Izrādē viss ir vienkāršs, līdz pēdējam skaidrs un pilnīgi vieta. Tā pati stingrā mērķtiecīgā vienkāršība raksturo arī aktieru lielā loma vairākuma tēlojumu. Dramaturģiskā materiāla augstvērtīgo īpašību, režijas atrisinājuma un aktieru tēlojuma harmoniskais anviļojums tad arī rada spēcīgo iespaidu, kāds paliek skatītājos.

Apjoma zinā neliela ir eskadras komisara biedra Artjoma loma. Viņš parādās tikai pirmajā ainā un turpat viņu pārsteidz nāve. Bet Ukrainas PSR tautas mākslinieks A. Kramarenko ar tādu pārliecinošu spēku veido savu tēlojumu šajā vienīgajā ainā, ka komisars — bolševika klātbūtnē gandrīz fiziski sajūtama pārējā lugas darbībā.

Skats no lugas «Soročinas gada tirsns». Attēla: B. Mičaleviča (Chotina) un A. Vozdijans (Pavko) B. Vdovenko uzņ.

Komisara vietā stājas viņa līdzgaitnieki, viņa cīņu biedri: Strižens un Oksana. Cildenī un vienkārši viņu lomas tēlo N. Vaščenko (Oksana) un A. Lappa (Strižens), parādot ierindas bolševikus, kuriem partijas griba un notikumu norise liek pārņemt revolucionārās eskadras vadību.

Komplicēts ir minētā Gaidaja tēls. Dēdžīgais, strauļais, revolūcijai uzticīgais jūrnieks ne vienmēr spēj pareizi orientēties notikumu gaitā, atrast pareizo pavedienu, izvēlēties pareizo ceļu. No tā izriet viņa svārstības un kļūdas. Ukrainas PSR nopelniem bagātais mākslinieks G. Babčenko izveidojis Gaidaja tēlu ļoti patiešīgi, ar lielu sirsnību un iejūtu. Skatītājs tie šim tēlam pat aina, kur Gaidaja lēttiecība un strauji daba iegrūž viņu Kobzas apkampienos.

Nevar nesajusmināties par Ukrainas PSR nopelniem bagātās mākslinieces T. Fesenko lielisko, smalko tēlojumu zēna — kuģa puikas lomā lāpat par aktieri I. Tverdova un M. Mitrofanova teicamo sniegumu: pirmajam — bocmana Buchtas, otram — «Fregatas» kurinātāja lomā. Autors visus trīs minētos tēlus iezīmējis komēdijas stilā, tāpēc, atveidojot tos uz skatuves, aktieri var viegli ieslīgt pārspīlējumos. Jāsaka, ka mākslinieki ar ļoti lielu taktu paudziļās domas, kas ietvertas sirsnīgā, dzirkstošā humora pilnāos vārdos, nevienā vietā nenoslīdēdami līdz neistam tonim. Ar šo trietiņi labi sadarbojas aktieris V. Balakins «Palladas» kurinātāja lomā.

prasībām pret sevi un citiem, neatlaidīgs jaunu ceļu un iespēju meklētājs. Savā režisora darbā B. Roščins cenšas palīdzēt aktieriem dziļāk atklāt lugas ideju, padarīt to pilnīgi saprotamu un skaidru skatītājiem. Režisora spēcīgā radošā fantāzija, prasme izteiksmīgi un asi veidot mizanscenas bet galvenais — prasme pareizi norādīt aktierim, kāds celš viņam ejams jaunrades meklējums, — padara B. Roščina režisora darbu isti raženu.

Savā laikā B. Roščinam pamatoji pārmēta, ka dažkārt viņam pār pāsmērki bija kļuvusi režisora izdoma, ka izrādes dzīlā iekšējā, idejiskā atrisinājuma vietā paliekām bija stājusies tās ārējā izteiksmība. Tagad var droši teikt, ka režisors Roščins šos trūkumus ievērojamā mērā novērsis, un no stāties uz pareiza ceļa, dzīli idejiski atrisinot dramaturģijas problēmas uz skatuves. Tam liecība ir tādas izrādes kā «Gimene», «Jegors Buličovs un citi», «Trakā nauda». Tajās režisors prātīgi pareizi izsvērt idejiskos akcentējumus, atklāt dzīlas, lielas domas un jūtas, prātīgi pilniskanīgi un izteiksmīgi likt ieskanēties sarežģītajam organismam, ko sauc par aktieru ansambli. Uzvedumos, ko inscenējis B. Roščins, atrasti teicami ritmi, radīta ar skatuvisku darbību piesātināta atmosfera. Interesanti režisora atrisinājis lugas «Uz jaunatnes veselību» uzveduma problēmu. Un tomēr atsevišķas vietas šajā inscenējumā mums liekas anstrīdāmas. Dažkārt režisors it kā baidās, ka viena vai otra situācija (it īpaši tur, kur ir komikas elementi) nesasnies skatītāja apziņu, ka skatītājs neprātīgi pareizi novērtēt to. Un te režisors sāk papildināt aktieri, izgudrojot speciālas ārēji smieklīgas situācijas vai pārlieku uzsverot to vai citu repliku, situāciju. Un

Virsnieku Kornu, kas piesleis revolucionārajiem matrožiem, autors sniedzis kā zināmā mērā statistiku tēlu — Kornei gluži tāds pats lugas sākumā, kā tas nobeigumā. Aktierim A. Vozinam neizdodas pārvarēt šā tēla zināmo vienmērību, vienkāršsainību.

Neapšaubāmi veiksmīgi veic Baltijas jūras flotes delegata lomu aktieris V. Jevčenko.

Saskaņā ar dramaturga ieceri pretinieku nometnes centrā ir bocmanis Kobza — viltīgs, zemsirdīgs un nīkns ienaidnieks. Būdam pārliecināts nacionalists, pēc izcelšanās kuļaks, Kobza neatlaidīgi un viltīgi viņi intrigu tiklu, cenšamies panākt, lai eskadra pārietu nodevēju pusē. Vīna arsenālā ir gan vienošanās ar monarchistu-admirāli, gan sīkas nelietīgas provokācijas, gan slepkavība no stūra. Ja tas ir vaļadzīgs, viņš spēj izkļūties pat par «revolucionāru», lai tikai iemantotu bolševiku komitejas uzticību. Taču viņam izdodas pievilīt vienīgi nepatāvīgo, svārstīgo Gaidaju, un arī tad neilgu laiku. Ukrainas PSR nopelniem bagātais mākslinieks I. Maiake veido Kobzas lomu ar lielu taktu. Vīna teicamā tēlojuma, smalkā, gudrā lomas interpretējuma rezultātā skatītājam kļūst saprotams un skaidrs kāpēc bolševikiem tik ilgi neizdevās atmāskot šo nelieti.

Vienkārši un pareizi admirāli Granatovu tēlo aktieris K. Muzičenko. Vecā «jūras vilka» pārspīlētā ārējā korektība un sausums ir tikai šā revolūcijas nīkākā ienaidnieka maska.

Dzīvi un pārliecinoši eskadras flagmanku komandiera lomu tēlo aktieris N. Orlovskis.

Krievu Dramas teatra skatuve, uz kuras sāka savas viesizrādes Odesas mākslinieki, nedod iespēju spriest par dekoratora M. Kordonska darbu. Taču jau tie skatuviskā ietēra fragmenti, kuras izdevies novietot uz šīs skatuves (tā ir uz pusi mazāka par Odesas teatra skatuvi), it īpaši aina, kur parādās kaujas kuģa klājs, ļauj secināt, ka uzvedumam izveidotā interesants, monumentāls skatuviskais ietērs.

Tas, ka Oktobra revolūcijas vārdā nosauktais Odesas Valsts Ukrainu Dramas teatris astoņpadsmit gadu batur savā repertuārā šo nozīmīgo uzvedumu, ir neapšaubāms tā nopelns. Bet grēbtos dot teatra kolektīvam draudzīgu padomu.

Teatris ir dzīvs organisms, kas nemīdīgi aug. Aug arī mūsu padomju skatītājs. To sapratis lugas autors A. Korneičuks: viņa lugu krājumā, kas izdots 1950. gadā, drama «Eskadras bojā eja» ievietota nedaudz pārveidotā un, protams labākā redakcijā. Varbūt arī teatrim būtu vērts padomāt par to, kā, paturot visu labāko, kas ir 1933. gada uzvedumā, tomēr radīt jaunu izrādes scenisko redakciju. Starp citu, tad varētu un vajadzētu novērst trūkumu, ko autors nav ievērojis un izlabojis: lugā nepietiekami parādīta lielās krievu tautas vadošā nozīme revolucionārajā cīņā par padomju varu. Rodas pat iespaidi, ka Melnās jūras flotes matroži bijuši vienīgi ukraiņi, kas, protams, ir nepareizi.

Bet šīs vēlējumus nekādā zinā neaizēno viesu sniegtā uzveduma labās īpašības. Mēs varam mūsu dārgos viesus — Oktobra revolūcijas vārdā nosauktā Odesas Valsts Ukrainu Dramas teatra darba saimi no visas sirds ansveikt ar spoži ievadītajām viesizrādēm brālīgās Padomju Latvijas galvaspilsētā.

L. Gurevičs

UZ PAREIZA CEĻA

(Sakarā ar Daugavpils Krievu Dramas teatra viesizrādēm Rīgā)

Nesen noslēdzās Daugavpils teatra viesizrādes Rīgā. Tās varēja uzskatīt zināmā mērā par teatra radošā darba pārskatu Padomju Latvijas galvaspilsētas darba laudim. Daudzus uzvedumus teatris parādījis Rīgā pirmo reizi. To skaitā īpaši gribas atzīmēt tādu lugu izrādes kā Popova «Gimene», A. Korneičuka «Irbenāju birztala», V. Sobko «Spirgtais vējš», V. Potapova «Uz jaunatnes veselību», Ostrovska dramaturģijas izcilo darbus «Trakā nauda», «Bez vainas vainīgie», Gorkija «Jegors Buličovs un citi».

Izrādes, ko teatris sniedza Rīgā, deva iespēju tā aktieriem un režisoriem plaši un daudzpusīgi parādīt savas dotības, savu pieaugušo meistarību.

Vecākās paaudzes aktieri, Latvijas PSR nopelniem bagātie skatuves mākslinieki F. Valicka, O. Skibinska, N. Farinovskis un citi, kuriem jau ir sava īpatnēja seja radošajā darbā un tajā pašā laikā grūti iegūstamā, bet obligātā ansambļa izjūta, prātīgi radīt brīnišķīgas, spēka pilnas, ļoti pārhecinātas tēlus. Šiem aktieriem ir plašs jaunrades diapazons, viņu paleta bagāta visdažādākajām krāsām.

Lugā «Gimene», kas stāsta par Vladimira Iljiča Lenina jaunību, Latvijas PSR nopelniem bagātā skatuves māksliniece F. Valicka tēlo vienu no atbildīgākajām lomām — Lenina mātes Marijas Aleksandrovnas Uljanovas lomu. Skopiem, bet izteiksmīgiem līdzekļiem aktrise zīmē šo tēlu — cildenām dvēseles īpašībām apveltītu, savam dēlam idejiski tuvu krievu sievieti. F. Valickas radītais tēls ir viens no visspē-

cīgākajiem, visspilgtākajiem šai izrādē. Pavisam citādi veidots mūsu laika biedres slavenās kolchoznieces Natalijas Nikitičnas Kovšikas tēls A. Korneičuka lugā «Irbenāju birztala». F. Valicka, kura tēlo šo lomu, pareizi izpratusi savas varones bagato gara pasauli, viņas aktivitāti, bolševistisko mērķtiecību, principālītāti, jaunrades apgarotību, atradusi nepieciešamās krāsas, vajadzīgos līdzekļus, lai radītu pilnasinīgu, pilnvērtīgu un spilgtu tēlu.

Bagātīgas skatuviskās dotības parādīja arī Latvijas PSR nopelniem bagātā skatuves māksliniece O. Skibinska. Gretas Normanes tēlā (V. Sobko lugā «Spirgtais vējš») viņa teicami noraksturoja cilvēku, kurš neatlaidīgi, mokoši meklē pamatu zem kājām, to pamatu, kas viņam zudis līdz ar fašisma nākšanu pie varas Vācijā. Jaunās demokrātiskās Vācijas strauji, rosmīgi dzīve valdonīgi ierauj lielā varenā strauvē arī Gretu Normani. O. Skibinska liriski veido savu tēlojumu, smalki raksturojot varones dvēseles cīņu, liekot viņai loģiski nonākt līdz lēmumam lētot padomju sievietes — komisares lomu, līdz lēmumam sākt jaunu dzīvi.

Lielā mērā atšķiras no Gretas Normanes nenosvērtā, tukšā mietpilsone Čebotareva V. Potapova lugā «Uz jaunatnes veselību». Lomas asi tvertais, raksturīgais zīmējums tomēr nav pavadinājis aktrisi speciāli pasmīdināt, uzjaudināt skatītājus. Mēra sajūta nepamet aktrisi pat vietās, kurās ir visvairāk komikas. Arī tur viņa savu lomu tēlo ar lielu taktu.

Skibinsku, tāpat kā daudzus citus Daugavpils teatra aktierus, raksturo tēla iekšējās patiesības meklējumi, uz skatuves notiekošās darbības, varoņa rīcības psiholoģiskā attaisnojuma meklējumi. Tā cilvēka raksturs, kuru aktrise tēlo, atklājas ne tikai vārdos — lugas tekstā. Tekstā ietvertu tēla zīmējumu viņa pasvītro ar visu savu izturēšanos.

Iejūtīgais aktieris N. Farinovskis tāpat, radot skatuvisko tēlu, ļoti izteiksmīgi perāda «otro plānu». Viņa labākie sniegumi ir Romanuka tēls lugā «Irbenāju birztala», Lavrovs S. Mičalkova lugā «Zaudētā māja». Nekuldova — lugā «Gimene», Tēlaševs Ostrovska komēdijā «Trakā nauda».

Līdzās vecākās paaudzes aktieriem teatru izaugusi talantīga jaunatne. Rīgas skatītāji iemīlojuši aktrisi L. Radčenko (Slavina lugā «Spirgtais vējš», Nadja Čebotareva — «Uz jaunatnes veselību», Ludmila Leontjeva — «Zaudētā māja»), N. Gostevu (Toņa Kolceva lugā «Spirgtais vējš», Tača Orlova — «Uz jaunatnes veselību», Oja — «Zaudētā māja»), J. Korenevu (Lidija Čebokarova — Ostrovska lugā «Trakā nauda», Aleksandra — Gorkija lugā «Jegors Buličovs un citi»), O. Korolevu, J. Izjmovu, aktieri J. Sazonovu u. c.

Jaunie aktieri, ar lielu jaunrades degsmi strādājot savā teatrī, sekmīgi veic vissarežģītākās lomas.

Daudzus gadus Daugavpils teatru vada Latvijas PSR nopelniem bagātais skatuves mākslinieks B. Roščins. Viņš ir apdāvināts mākslinieks, ar augstām

prasībām pret sevi un citiem, neatlaidīgs jaunu ceļu un iespēju meklētājs. Savā režisora darbā B. Roščins cenšas palīdzēt aktieriem dziļāk atklāt lugas ideju, padarīt to pilnīgi saprotamu un skaidru skatītājiem. Režisora spēcīgā radošā fantāzija, prasme izteiksmīgi un asi veidot mizanscenas bet galvenais — prasme pareizi norādīt aktierim, kāds celš viņam ejams jaunrades meklējums, — padara B. Roščina režisora darbu isti raženu.

Savā laikā B. Roščinam pamatoji pārmēta, ka dažkārt viņam pār pāsmērki bija kļuvusi režisora izdoma, ka izrādes dzīlā iekšējā, idejiskā atrisinājuma vietā paliekām bija stājusies tās ārējā izteiksmība. Tagad var droši teikt, ka režisors Roščins šos trūkumus ievērojamā mērā novērsis, un no stāties uz pareiza ceļa, dzīli idejiski atrisinot dramaturģijas problēmas uz skatuves. Tam liecība ir tādas izrādes kā «Gimene», «Jegors Buličovs un citi», «Trakā nauda». Tajās režisors prātīgi pareizi izsvērt idejiskos akcentējumus, atklāt dzīlas, lielas domas un jūtas, prātīgi pilniskanīgi un izteiksmīgi likt ieskanēties sarežģītajam organismam, ko sauc par aktieru ansambli. Uzvedumos, ko inscenējis B. Roščins, atrasti teicami ritmi, radīta ar skatuvisku darbību piesātināta atmosfera. Interesanti režisora atrisinājis lugas «Uz jaunatnes veselību» uzveduma problēmu. Un tomēr atsevišķas vietas šajā inscenējumā mums liekas anstrīdāmas. Dažkārt režisors it kā baidās, ka viena vai otra situācija (it īpaši tur, kur ir komikas elementi) nesasnies skatītāja apziņu, ka skatītājs neprātīgi pareizi novērtēt to. Un te režisors sāk papildināt aktieri, izgudrojot speciālas ārēji smieklīgas situācijas vai pārlieku uzsverot to vai citu repliku, situāciju. Un

ne jau gadījuma pēc tieši šīs vietas skan rupjāk, vājāk nekā tās, kuras aktieris darbojas lakoniski, ievērojot prasību, lai viņa rīcībā būtu iekšējs attaisnojums. Meklējumi pēc ārējas izteiksmības bez iekšējās patiesības noved pie tukšās uzjautrināšanas, pie formas parādīšanas bez saturā.

Sekmīgi teatru darbojas arī jaunais režisors N. Belakovs. Mums bija izdevība skatīt viņa inscenētās lugas «Spirgtais vējš», «Irbenāju birztala», «Zaudētā māja». N. Belakovs visumā pareizi un iejutīgi strādājis un strādā ar kolektīvu. Taču režisors ne vienmēr prot uzvedināt aktieri psiholoģiski dzīli un pareizi atrisināt vienu vai otru lomas fragmentu. Ne vienmēr viņš prot arī precīzi nospraust aktierim skatuvisko uzvedumu. Izrādēs, ko inscenējis N. Belakovs, ne vienmēr veiksmīgi izveidotas mizanscenas (it īpaši lugā «Spirgtais vējš»), ne vienmēr izteiksmīgi skan atsevišķas ainas.

Visspīgākais teatrim ir dekoratīvā ietēra jautājums. Bieži vien dekorācijas neatbilst lugas garam («Trakā nauda» — dekorators A. Zirnis, «Spirgtais vējš» — dekorators A. Gorškovs), nepalīdz atklāt lugas idejisko saturu. Tās lielāko tiesu veidošas pavisām, nevīdīgi. Sie trūkumi dekoratīvā ietērpā vājina Daugavpils teatra izražu teicamo kopskaņu.

Viesizrādes Rīgā apliecināja, ka Daugavpils teatris atrodas uz pareizā ceļa. Bet mēs zinām, ka izaugsmei jaunradē robežs nav. Tāpēc būsim pareizāk uzskatīt, ka Daugavpils teatris pašlaik atrodas liela grūta augšupejas ceļa sākumā. Labi saliedētais kolektīvs neapšaubāmi, acīm redzamie panākumi ir droša kila turpmākajām sekmēm.

J. Markulāns

Kulturas attīstība Polijā

Polijas ekonomiskās attīstības un sociālisma pamatlikšanas sēdā plānā (1950.-1955. g.) paredzēts uzcelt daudz jaunu teātru, kinoteātru, koncertzāļu, muzeju un restaurēt senātes pieminekļus.

Varšavā drīzumā atvērs Valsts operas un baleta teātri, kur atradīsies arī choreogrāfiskā skola, Galvaspilsētā cel jauna ēka Nacionālajai filharmonijai un Monuško vārdā nosauktajai muzikālās skolas, beidz restaurēt Račinsku pili, kur atradīsies Mākslas akadēmija. Drīz Ostrovsku pili atklās lielā komponista Šopena muzeju. Varšavā cel

arī jaunus kultūras namus, kinoteātrus, iekārto parkus un atjauno tādus polu arhitektūras pieminekļus kā karaļa pili, Sv. Jāņa katedrāli un citus.

Lodzā cel jaunas ēkas Nacionālajam teātrim un Valsts iekārtājam mākslas augstskolai. Gdanskā rit plaši atjaunošanas darbi vecpilsētā, kas ir viens no labākajiem viduslaiku polu arhitektūras pieminekļiem.

Sešgadu plāna laikā pašos pamatos pārveidosies arī polu lauki. Ievērojami paplašināsies ciemu klubu un kultūras namu tīkls. Kinoteātru skaits vien uz laukiem palielināsies piecas reizes.

Krievu klasiku lugas uz Ungārijas skatuves

Ar Čaikovska baletu «Gulbi ezers» vakar beigusies ziemas sezona Budapeštas valsts operas teātri. Baletam bija liela piekrišana. Ar lādiem pašiem pānākumiem šajā sezonā atjaunots Čaikovska operas «Jevgeņijs Onegins» inscenējums PSRS Valsts Akadēmiskā Lielā teātra režisora N. Dombrovskā iestudējumā. Valsts operas teātri uzveda arī Musorgska operas «Boriss Godunovs» un «Chovanaščina», Borodina «Knazs Igors»,

Čaikovska baletu «Riekstkodis» un Asafjeva baletu «Parīzes liesma».

Budapeštas nacionālās teātris izrādīja šādas lugas: Gorkija «Jegors Bulčovs un citi», Ostrovska «Ienesīga vieta» un Pavlenko «Laimē». Pionieru teātris inscenēja lugu «Pulka dēls» pēc Katajeva romāna. Krievu klasiskās un padomju dramaturģijas darbus uzveda arī citi Budapeštas un provinces teātri.

Michails Šolohovs Bulgarijā

Sofijas kultūras darbinieku klubā bulgāru rakstnieki tikās ar padomju rakstnieku akadēmiku Michailu Šolohovu.

Šolohovs pastāstīja par padomju literatūras jaunākajiem panākumiem un uzsvēra lielo uzmanību kādu bolševiku partija un padomju valdība veltī rakstniecības darbiniekiem. Par saviem darīdāmiem plāniem Šolohovs sacīja, ka

vinš turpina strādāt pie lielā romāna «Vini cinijs par Dzimenten», ko viņš sācis rakstīt Tēvijas kara laikā, un ka drīzumā viņš domā atkal pievērsties romāna «Plēsums» otrai daļai.

Ar ievērojamākiem Bulgārijas literātiem Michails Šolohovs sastapās arī Bulgārijas rakstnieku savienības prezidijā.

Jaunas pianistes debija

Valsts filharmonijas rīkotāji klaviervakarā, kas notika 29. jūnijā Konservatorijā, zālē, uzstājās jaunās pianistes Zenta Zarāne, 1950. g. nobeigusi Latvijas konservatoriju pie doc. I. Kalnina. Z. Zarāne turpina papildināties augstākās meistarības klasē Maskavas Čaikovska vārdā nosauktās Valsts konservatorijas aspirantūrā pie prof. A. Sakka. Nūpat notikušais klaviervakars tāpēc uzskatāms par aspirantes pirmā studiju gada atskaiti.

Jaunās mākslinieces izvēlēta programma, kas ietvēra tādus kapitaļus klavieru literatūrā darbus kā Bacha Chromatisks fantāziju, Bethovena sonātu op. 100, 24 Šopena prelūdijas, 4 Mendelsona dziesmas bez vārdiem, liecina par teicamu gaumi un augstām sev uzstādītām prasībām. Dabiski, ka tik grūti un atbildīgā programā jaunai, vēl pilna meistarības brieduma nesasniegusai māksliniecei ne viss izdevās vienādi labi. Bet savas spēles veiksmīgākajos momentos Z. Zarāne apliecināja krietnas profesionālas gatavības līmeni, kas vispārīgāk izpaudās nelielu formu gabalos, galvenokārt lirisku noskanu ietvaros. Isti poētiski, aizrautīgi izskanēja visas četras Mendelsona dziesmas bez vārdiem, kurās pianiste smalki atsedza raksturīgo noskanu. Lielā daļā šīs slēpās šajos vienkrāsajos, romantiskā stila «mājas muzicēšanas», nolūkiem domāto gabalos — no liegas intimitātes līdz skarbām, tautas balades intonācijām pēdējā, la minora dziesmā. Skaista poezija, nevainojama gaume izpaudās arī daudzās no 24 Šopena prelūdijām. Minēsim kaut a-molla, h-molla prelūdiju dzīlos dvēseliskos monologos, D-dura, G-dura, Es-dura prelūdiju rotalīgo grāciju, saņepinās prelūdijas As-dura, Des-dura, Fis-dura. Izdevās koncertantei arī tehniski grūtas fis-molla un gis-molla prelūdijas ar savu fantastiski mirdzošo kolorītu. Bālaķu iespaidu atstāja b-molla un d-molla

prelūdijas, kuru saturs daudz īsti tītanisku snēka uzliesmojumu.

No Bethovena sonatas op. 109 vislabāk izdevās otrā un īpaši trešā daļa — tema ar variācijām. Kā smalkas, rūpīgi veidotas grafiskas miniatūras izskanēja šo variāciju virkne. Šīs daļas būtība ļauj izpausties koncertantei stiprākai busel, kas saistās galvenokārt ar mazo formu pārvaldīšanu. Toties sonatas pirmā daļa, kur pilnīgi citā uzbūvēs principi, trūka nepieciešamo relīfo kontrastu, liela apvienojošas elpas. Ka tā saucamās lielās, monumentālās formas jaunai māksliniecei vēl pasvešas un grūti pieejamas, liecināja programmas pirmā numura, Bacha grandiozās Chromatisks fantāzijas un fugas, izpildījums. Pirmā daļa — fantāzija — ir dziļi savilinošs monologs ar kāpināti dramatiski noskanu. Prasme savienot stingru formas izziņu ar izteiksmīgu, brīvu frazējumu, kas prasa ļoti izkoptu, diferencētu piesitienu, ir nepieciešams priekšnoteikums šā unikālā, pēc satura īsti romantiskā, baroka laikmeta skandarbā interpretācijā. Visa tā Z. Zarānei vēl trūkst. Fantāzija tika noslēgta skolnieciski, pelēki pēc rakstura, vienvērdīgā, nīvēlētā skanējumā. Tikpat neiespaidīgi, nīvēlētā izskanēja arī fuga, kuras emocionālais saturs netika atspoguļots ne pašas tēmas zīmējumā, ne dinamiskā kāpinājumā attīstībā, ko prasa šīs varenais darbs.

Atzīmējot Z. Zarānes labi attīstīto pirkstu tehniku un rūpīgi izkopto, paskopo, bet vienmēr tīro pedālizāciju, gribas novēlēt tālāk pīestrādāt pie vēl kurlāka un krāsāka tona un vēl dziedošā leģatā izveidošanas, kā arī atbrīvoties no zināma saspringtā rīkles locītavā. Jaunās aspirantes pašreizējais sniegums ļauj cerēt ka viņas personā aug nopietns mākslinieciskais spēks, kas kurlinās Padomju Latvijas muzikālā izpildījuma kultūrā.

N. Grīnfelds

Muzikas vidusskolas abiturientu koncerts

Tāpat kā citās republikās muzikālās skolās, arī Jāzepa Medina vārdā nosauktajā Muzikālās vidusskolas beidzējiem kārtējais mācību gads. Par to kādri ir darba rezultāti, spīgtu iespaidu varēja gūt 28. jūnijā notikušajā abiturientu koncertā.

Starp vokālās nodalas abiturientiem vispirms ievērojamu pēlna G. Fogelmanes klases audzēkne Galina Bakabariša-Cumačenko. Jaunajai dziedonei tikami tēmbreča balss, kas četru gadu ilgā studiju periodā guvusi arī stabili vokālo skolojumu. Brīvais un dabīgais priekšnesums (Rosini Rozina) arī no operas «Sevilas bārdzīnis», Arutuniana Sūla dziesma no Kantantes par Dzimenten) apliecina dziedātājas teicamo gatavību tālākajam studijām.

Vokālās nodalas abiturients Oļģerts Krastins (J. Čaušanska klase) klausītājiem ļau ļoti pazīstams no vairākiem operu uzdevumiem Operas un baleta teātri. Apdāvinātajam dziedātājam ir īpašs balss materiāls, kas studiju gados atrasts gan tēmbreča, gan reģistrā izlīdzinātības un elpas tehnikas jūnā. Pārādām trūkst vēl dziļākas

muzikalitātes (piem. Glinkas «Nakts parāde»).

Labu vokālo skolojumu rādīja abituriente Natālija Zubina (J. Čaušanska klase). Priekšnesuma vērtību nedaudz pazemina metāliskā tēmbreča pieskaņa, ī sevīki augstā balss reģistrā.

Klavieru nodalas abiturientus pārstāvēja četri pianisti. Atzīstamu tehnisko un muzikālo gatavību apliecināja R. Michelsones klases audzēkne Boriss Holmekis. Rachmaninova fa diez minora klavierkoncerta I daļas atskanojuma. Arī prof. V. Zosta klases audzēkne Monikas Saulīte priekšnesums parādīja ka jaunā pianiste Muzikālās skolā guvusi stabili tehnisko gatavību un izveidojusi atzīstamu muzikālo gaumi.

Abituriente Dolijs Sapiro (prof. V. Zosta kl.) turpmākajā darbā nobriedītajai tehniskajai gatavībai jāpievieno vēl ciltāks, noapaļotāks tonis. Ar labu tehnisko gatavību var lepoties arī jaunā pianiste Irina Vasiljeva (ped. L. Zalkindes kl.).

Plašo skolas kordinģentu nodalu abiturientu koncertā pārstāvēja P. Ri-

Rīgā pašlaik viesojas Igaunijas PSR nopelniem bagātā māksliniece Elza Māzika. Attēlā: E. Māzika Co-čo-sana lomā.

Nākamajā nedēļā

Odesas Valsts Ukrainu Dramas teātra viesizrādes Latvijas PSR Krievu Dramas teātri:

Sodien, plkst. 12. — «Soročinas gada tīrgus», vakarā — «Irbenāņu birzīta», 9. jūlijā — «Marusia Boguslavka», 10. jūlijā — «Bez talanta», 11. jūlijā — «Soročinas gada tīrgus», 12. jūlijā — «Deju skolotājs», 13. jūlijā — «Marusia Boguslavka», 14. jūlijā — «Irbenāņu birzīta». Vakara izrāžu sākums plkst. 20.

Jelgavas Dramas teātra viesizrādes Dailei teātri:

Sodien, plkst. 14. — «Zvejnieka dēls», vakarā — «Mīla un viltus», 9. jūlijā — «Verdenes», 10. jūlijā — «Ar dziesmu druvā gājus», 11. jūlijā — «Ar milu neļoko», 12. jūlijā — «Zvejnieka dēls», 13. jūlijā — «Mīla un viltus», 14. jūlijā — «Liesma naktī». Vakara izrāžu sākums plkst. 20.

*

Sodien Kultūras un atpūtas parka brīvdabas teātri Odesas Ukrainu Dramas teātra viesizrāde ar lugu «Naltalka» — Poltavka». Sākums plkst. 19. Dzintaru koncertzālē padomju dziesmu vakars. Piedalās komponists M. Fradkins. Sākums plkst. 21. Koncerta atkārtojums 10. jūlijā.

9. jūlijā Dzintaru koncertzālē Operas un baleta teātra solistu koncerts. Sākums plkst. 21.

Operas un baleta teātri E. Māzikas viesizrāde Pučini operā «Co-čo-sana». Sākums plkst. 20.

10. jūlijā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā lietišķās mākslas sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

Filharmonijas koncertzālē, Amatū ielā 6, Vissavienības un starptautiskā vijolnieku konkursa laureata M. Vaimana koncerts. Sākums plkst. 21.

11. jūlijā Operas un baleta teātri E. Māzikas viesizrāde Guno operā «Fausts». Sākums plkst. 20.

Dzintaru koncertzālē 3. simfoniskais koncerts. Diriģents A. Jansons. Solists M. Vaimans. Sākums plkst. 21.

13. jūlijā Dzintaru koncertzālē Latvijas PSR Valsts konservatorijas 1951. gada absolventu koncerts. Sākums plkst. 21.

14. jūlijā Dzintaru koncertzālē LARP Kultūras nama kora koncerts.

Apspriež padomju operas radišanas jautājumus

4. jūlijā notika Latvijas Padomju komponistu savienības un Latvijas Padomju rakstnieku savienības apvienotā valdes sēde ar operas komisijas, dramaturģijas un dziesmas sekcijas pārstāvju piedalīšanos. Izīrējā «Pravdas» rakstu «Neizdevusies opera», saistot šā raksta izīrējumu ar latviešu padomju operas radišanas uzdevumiem.

Sēdē atklājot, Latvijas PSR Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks Fr. Rokpelnis norādīja, ka «Pravdas» raksts par H. Zukovska operu «No visas sirds», sīki analizējot trūkumus operas libretā, muzikā un inscenējumā PSRS Valsts Akadēmiskajā Lielajā teātri, devis principālus norādījumus, kuru konsekvēta ievērošana lielā mērā atvieglo pilnvērtīgas padomju operas radišanu. No šiem norādījumiem jāvadās arī Padomju Latvijas muzikāliem un rakstniekiem, strādājot padomju operas veidošanas laukā. Muzikāli pilnvērtīgas, padomju dzīvi pareizi atspoguļojošas operas radišana ir uzdevums, kura izpildei mobilizējami visi spēki kā Rakstnieku, tā Komponistu savienībā. Jāatmet neaugsnie spriedelējumi, kas īsti — vai komponisti, vai rakstnieki — vainojami, ka mums vēl nav veiksmīgas latviešu padomju operas, bet īsākono visi radošie spēki, lai tādā operā radītu. Šim uzdevumam arī veltīta komponistu un rakstnieku kopīgā apspriede.

Par «Pravdas» rakstu «Neizdevusies opera» un uzdevumiem, kas sakarā ar to veicami latviešu padomju komponistiem un rakstniekiem, referēja N. Grīnfelds. Pēc «Pravdas» raksta analīzes referents norādīja arī uz līdzinājiem mēģinājumiem radīt latviešu padomju operu un atsedza cēlonus, kas bijuši šo mēģinājumu neveiksmes pamatā. Referāta otrā daļā N. Grīnfelds pakāvējis pie teoretiskiem jautājumiem, ar M. Musorgska operas «Boriss Godunovs» un P. Čaikovska operas «Pika dāma» piemēriem parādīt mākslinieciskos pamatorincipus, kas katrā zinā nemami vērt, veidojot labu, tautai saprotamu un vajadzīgu operu.

Otrs referents Jēkabs Vitoliņš operas muzikālās un libreta veidošanas problēmu aplūkoja, kā ilustratīvu materiālu

izmantojot Rietumeiropas klasiskās operas attīstības vēsturi.

Abi referenti ar bagātu faktu materiālu pierādīja, ka opera kā mākslas žanrs vienmēr augusi, atspoguļojot attiecīgā laikmeta vadošos sabiedriskos spēkus. Paliēkošas, nemirstīgas kļuvas vienīgi tās operas, kas centušās patiesīgi atspoguļot dzīvi, tiekušās uz realismu. Opera mākslas labākie paraugi allaž cēsi saistās ar aktuāliem šizetiem. Tā kā opera neapšaubāmi ir drama, tad kategoriski noraidāms samērā plaši izplatītais ieskaits, ka operas libretam nav nepieciešama nozīmīga literāra vērtība. Zīmīgi, ka lielum lielais valdums labāko 19. gadsimta operu libretu veidots, nēmot par pamatu izcilus literārus darbus. Šo panēmienu derētu izmantot arī, radot latviešu padomju operas.

K. Kundzinš aizrādīja, ka lielajos dramatiskaļos darbos, ko var izmantot operai, līdztekus šizetiskajam konfliktam ir arī ideiskais konflikts. Buržuāziskajos teātros idejisko konfliktu cenšas izdzēst, noslēpēt. Turpretim padomju teātri un operā sevišķi svarīgi, lai ideiskais konflikts atklātos maksimāli spēcīgi. Tas katrā zinā nemams vērt, izmantot operu libretu sacerēšanai labākos darbus no latviešu dramatiskaļos un episkās literatūras.

Par vērtīgu literāru materiālu operas radišanai runāja ieteica tautas dziesma J. Raina lugas «Indulis un Arija», «Uguns un nakts», «Pūt, vējini», kā arī labākos latviešu padomju rakstnieku stāstus, romānus un lugas.

M. Zariņš pastāstīja par savu darbu pie Jāzepa Medina iesāktās operas «Zemdziesma».

LK(b)P CK pārstāve M. Buša atgādināja, ka H. Zukovska operas «No visas sirds» neveiksmes galvenais cēlonis bijis tas, ka ne komponists, ne libretists nav pietiekami pazinā mūsu padomju īstenību un ka nav ievērota prasība pēc konkrēta vēsturiska tipiskuma. No šīm kļūdām jāmacās arī latviešu padomju komponistiem un rakstniekiem, radot padomju operu.

Sanāksmes dalībnieki nolēma operas problēmu apspriešanu turpināt.

Pianistes Marijas Grīnbergas viesošanās Rīgā

Pagājušajā nedēļā Rīgā viesojās ievērojama pianiste, Vissavienības muziku izpildītāju konkursa laureate Marija Grīnberga. Vīna spīdosi apliecināja padomju pianisma augsto kultūru.

Padomju pianistikā skola izaugusi no slavenām klasiskām tradīcijām, no Šopena, Balakireva, Rubiņšaina un Rachmaninova mākslas, no krievu komponistu-klasiku jaunrades realitiskās būtības. Tādēļ arī Glinkam, Musorgskim un Čaikovskim, kuri paši nenodevēs koncertdarbībai (atskaitot Musorgski, kas bija lielisks pavadītājs), krievu pianistikā skolas radišanā ir bijusi ne mazāka nozīme kā komponistiem-pianistiem. Šīs skolas pamatā ir realistiska metode: visiem pianistā rīcībā esošajiem līdzekļiem jo pilnīgāk jāatklāj komponista nodoms, dēja. Bet lai to sekmīgi veiktu, pianistam jābūt līdz pilnībai izkoptai teknikai (protams, tehnikai ne kā pašmērķim, bet kā līdzeklim), smalkjutīgai stilā izpratnei, nevainojamai gaumei.

Pianistes M. Grīnbergas tehniskā un mākslinieciskā gatavība tiešām pārsteidz. Nav tehnisku panēmienu, kas paklausīgi nekalpotu pianistes nodomu atklāšanai. M. Grīnbergas spēle raksturīga ļoti smalki izstrādātas detaļas, kas ļau pašas par sevi atstāj pārliecināšu iespaidu, ko nevar teikt par skandarbā formas kopaptveri. Klausītāju valdzināja vieglums, ar kādu pianiste spēja veikt lista rapsodijas, šī klavierliteratūras virtuozākā skandarbā vissmagākā lappuse; sajūsmīgā rapsodijas vidusdaļas priekšnesums («Aragonas chotas» tema), kurā koncertantes sniegums bija īsti pārliecinošs taču rapsodijas atsevišķu posmu sešībā, formas veidojumā gribējās dzirdēt vairāk viengabalainības.

M. Grīnbergas solo koncertā vissiltāk izskanēja Šuberta-Lista dziesmas. No tām sevišķi jāizceļ «Serenade», kuras izpildījumā bija daudz liriskas.

4. jūlijā M. Grīnberga uzstājās kā soliste kārtējā simfoniskā koncertā Dzintaros. Simfoniskais koncerts bija pulcinājis pilnu zālē publikas. Un muzikāls cēlītāji nebija vīlušies. Atskaitot dažus trūkumus simfoniskā orķestra spēlē (galvenokārt koka pūtēju grupā), koncerts bija mākslinieciski augstvērtīgs gan priekšnesuma, gan programmas ziņā.

Koncertā izpildītais Rachmaninova II klavierkoncerts pieder pasaules klavierliteratūras zelta fondam. Šis koncerts, kas spīgti iemieso krievu tautas dzīvo dveseli, ir svaigas dzīves kaisles piesātināts. Tanī izteiktās jūtas runā pārliecināšu, saprotamu un ārkārtīgi aizkustinošu valodu.

O. Grāvītis

Rachmaninova klavierkoncertā bagātīgi reprezentēti klavierspēles tehniskie līdzekļi, tani daudz virtuozā elementa un izjustas kantilēnas. Taču visi tehniskie līdzekļi pakļauti satura pilnīgākai izpausmei. Tādēļ šī koncerta interpretācijai nepietiek pat ar visā rafinētākām tehnikas līdzekļiem, bet šiem līdzekļiem organiski jāsakļaujas ar izpildītāja jūtām, artistisko pārdzīvojamu.

Pianiste M. Grīnberga arī šoreiz pārdāvina savas lieliskās artistiskās dotības, Aiz viņas ārēji mierīgās spēles manieres slēpjas dziļš pārdzīvojums, ko māksliniece spēj fedarbīgi nonest līdz klausītājam. Visā koncerta, bet sevišķi trešās daļas, priekšnesums sniedza dziļu prieku, lika izjust Rachmaninova krieviskās muzikālās skaistumu.

Uzslavu pēlna Radiokomitejas simfoniskā orķestra ļautīgais pavadījums, kas ļabi sakausējās ar solistes nodomiem. Diriģents L. Vigners ir reti smalkjutīgs un precīzs pavadītājs.

Koncerta pirmajā daļā simfoniskais orķestris atskaņoja Ed. Grīga svītu «Pers Gints», divas daļas no viņa «Liriskās svītas» («Ganu zēns» un «Noktirne») un «Godināšanas maršu» no svītas «Sigurds Jorsalfars». Visu šo mazo skandarbū virkne apliecināja, c'k daudz satura var slēpties nelielas formas darbos.

Tomēr atskaņojums nebija visur pietiekoši augstvērtīgs. Ja «Antras dejas» un «Noktirne» izskanēja nevainojami, tad «Ritā» un «Solveļas dziesmā» nebija pietiekoši izlīdzināts orķestra ansamblis.

Koncerta noslēgumā atskaņoja Ravela «Bolero». Šī skandarbā būtība pamatojas uz pakāpenisku crescendo, ko autors efektīgi panāk ar visizsmalcinātākās instrumentācijas līdzekļiem. Emociju, klasiskās muzikālās nozīmē, šeit nav daudz. Klausītāji saista izbrīna, zinkāre: kas vēl būs? Līdzās Rachmaninovam un Grigam Ravela «Bolero» skanēja kā no citas tehniskā līdzekļu pārsātinātās, bet idejiski nabadzīgas pasaules. Taču kā instrumentācijas meistarības tas ienem redzamu vietu paugales muzikālā literatūrā un orķestriem, kā arī diriģentiem ir visai ciets rieksts. Radiokomitejas simfoniskais orķestris visumā ļabi atklāja šo smago partitūru, bet L. Vigners uzrādīja sīki apsvērtu priekšnesumu, bagātīgu temperamentu. Atzinību pelnā pirmā trompetista (b. Stankovs) spēle žais tonis un drošā spēle.

Salīdzinot ar pirmo simfonisko koncertu Jūrmalā, otrajā koncertā bija vairāgu svētku noskaņas. Pie tā liels nopelns koncerta izpildītājiem.

A. Darkevics